

Projekt LIFE+ Narava

SIMARINE-NATURA (LIFE10NAT/SI/141)

**VZPOSTAVITEV MORSKIH OBMOČIJ NATURA 2000
ZA SREDOZEMSKEGA VRANJEKA (*PHALACROCORAX ARISTOTELIS
DESMARESTII*) V SLOVENIJI**

POROČILO ZA LAIKE
LAYMAN'S REPORT

Podatki o projektu

Akronim: SIMARINE-NATURA

Originalni naslov: Preparatory inventory and activities for the designation of marine IBAs and SPAs for *Phalacrocorax aristotelis desmarestii* in Slovenia

Slovenski naslov: Vzpostavitev morskih območij Natura 2000 za sredozemskega vranjeka (*Phalacrocorax aristotelis desmarestii*) v Sloveniji

Koda: LIFE10NAT/SI/141

Upravičenec/koordinator: Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS)

Projektna koordinatorica: dr. Urška Koce (ursa.koce@dopps.si)

Pridruženi upravičenci: Ministrstvo za okolje in prostor, Javni zavod Krajinski park Strunjan

Vrednost: 474.458 EUR

Sofinancerji: Evropska unija (sredstva LIFE), Ministrstvo za okolje in prostor, Luka Koper d. d., Mestna občina Koper, Občina Izola, Občina Piran

Delež sofinanciranja EU: 284.675 EUR (60 %)

Obdobje izvajanja: 1. 9. 2011–31. 5. 2016

Spletna stran: <http://simarine-natura.ptice.si>

Kolofon

Naslov publikacije: Vzpostavitev območij Natura 2000 za sredozemskega vranjeka

(*Phalacrocorax aristotelis desmarestii*) v Sloveniji. Poročilo za laike/Layman's report

Izdajatelj: Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS)

Fotografija na naslovnici: Tone Trebar (www.naturephoto-tone.com)

Oblikovanje: Polonca Peterca

Lektura: Mojca Pipan

Tisk: SCHWARZ PRINT d. o. o.

Naklada: 350 izvodov

Ljubljana, 2016

LIFE NARAVA IN BIOTSKA RAZNOVRSTNOST

LIFE je finančni instrument EU za okolje in podnebne ukrepe. Njegov glavni cilj je s pomočjo sofinanciranja projektov z evropsko dodano vrednostjo prispevati k izvedbi, posodobitvi in razvoju okoljske in podnebne politike EU ter zakonodaje. LIFE Narava in biotska raznovrstnost zagotavlja usmerjeno financiranje ukrepov za ohranjanje vrst v okviru projektov, ki so namenjeni ohranjanju ogroženih vrst iz prilog direktive o habitatih, direktive o pticah in Rdečega seznama IUCN. Več kot 400 vrst, od velikih sesalcev do mehkužcev, je že bilo predmet vsaj enega projekta v okviru programa LIFE.

NATURA 2000

Natura 2000 je evropsko omrežje posebnih varstvenih območij, ki so jih določile države članice Evropske unije. Njen glavni cilj je ohraniti biotsko raznovrstnost za prihodnje rodove. Na varstvenih območjih želimo ohraniti živalske in rastlinske vrste ter habitate, ki so redki ali pa so v Evropi že ogroženi. Evropska unija je omrežje Natura 2000 uvedla kot enega od pomembnih delov izvajanja Direktive o habitatih in Direktive o pticah. Slovenija je ob pridružitvi Evropski uniji določila, kasneje pa dopolnila seznam naravnih območij, ki ustrezajo merilom obeh direktiv.

Projekt **SIMARINE-NATURA (LIFE10NAT/SI/141)** je namenjen vzpostavitvi morskih območij Natura 2000 za sredozemskega vranjeka (*Phalacrocorax aristotelis desmarestii*) v Sloveniji. Potekal je v letih 2011–2016 pod okriljem Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS). Sofinancira se iz sredstev LIFE, finančnega instrumenta Evropske unije za okolje.

Foto: Bojan Škerjanc

Foto: Bia Rakar

Foto: Iztok Škornik

Foto: Tone Trebar (www.naturephoto-tone.com)

Sredozemski vranjek v slovenskem morju

Morske ptice v slovenskem morju

Slovensko morje je majhen, a z življenjem bogat košček Jadranskega morja. Od evropsko pomembnih življenjskih prostorov in vrst tu najdemo obalne lagune, rečne estuarije, morske grebene, podvodne travnike z morskim konjičkom, leščurjem in perjaničarjem, morske ptice, delfine in morske želve. Njihova prisotnost nas opozarja, da je naše morje vredno varovati.

V slovenskem morju in na morskem obrežju je bilo po letu 1950 zabeleženih 42 vrst morskih ptic, med njimi tudi več ogroženih. Med morske ptice uvrščamo tiste vrste, ki so v celoti ali deloma (v delu življenjskega cikla ali znaten del njihove populacije) vezane na življenje v morskem okolju. Sedem vrst, ki se pojavljajo v našem morju, ima tudi mednarodni naravovarstveni pomen. To so: sredozemski vranjek (*Phalacrocorax aristotelis desmarestii*), črnoglav (Larus melanocephalus) in rumenonogi galeb (L. michahellis), mala (Sternula albifrons), navadna (Sterna hirundo) in kričava čigra (Thalasseus sandvicensis) ter polarni slapnik (Gavia arctica).

Sredozemski vranjek

Med letoma 2002 in 2011 so bili v okviru popisov DOPPS-a zbrani podatki o številu sredozemskih vranjekov, ki prenočujejo ob slovenski obali. V tem obdobju se je njihovo število v času poletnega populacijskega viška gibalo med 2100 in 2400 osebkami, kar predstavlja 7–8 % njihove celotne pognezditvene populacije, to pa je znatno nad številčnim pragom, ki je pogoj za razglasitev mednarodno pomembnih območij za ptice (območij IBA). Prva območja IBA, ki so zajemala priobalna prenočišča na gojiščih školjk klapavic, so bila na osnovi teh podatkov določena že leta 2011. Podatkov, ki bi pričali o pomenu slovenskega morja za prehranjevanje vranjekov, pa v tem času še nismo imeli.

Foto: Iztok Škornik

Foto: Hernán Piñera (creativecommons.org/licenses/by/2.0/)

Foto: Tomaž Mihelič

Vranjek (*P. aristotelis*) je ribojeda morska ptica iz družine kormoranov (Phalacrocoracidae), ki se zadržuje v evropskih in severnoafriških priobalnih morjih do globine 80 m in je v celoti vezana na morsko okolje. Sredozemski vranjek je podvrsta vranjeka, ki je razširjena samo v Sredozemskem in Črnem morju, kjer v številnih kolonijah gnezdi vsega približno 10.000 parov. V severnem Jadranu se v velikem številu zbirajo po končani gnezditvi, ki se odvija na otokih južneje v Jadranu. Samo v Tržaškem zalivu se vsako leto zadržuje približno 6000 osebkov. Tukajšnje plitvo in z ribami bogato morje je namreč izjemno ugodno za njihovo prehranjevanje.

Sredozemski vranjeki tudi v našem morju najdejo dovolj hrane, prostor za nemoten počitek in varnost med obdobjem po končani gnezditvi. To jim zagotavljajo tako naravne razmere v morskem ekosistemu, kjer najdejo obilo ribjega plena, kot umetni biotopi, zlasti gojišča školjk, kjer prenočujejo in počivajo.

Foto: Luka Kastelic

Foto: Urška Koce

Foto: Simon Kovačič

Foto: Mirko Kastelic

Foto: Luka Novak

Foto: Urška Koce

Foto: Brina Knez

Problematika

Podatki o sredozemskih vranjkih na skupinskih prenočiščih ob slovenski obali so pričevali o pomenu slovenskega morja in širšega območja Tržaškega zaliva tudi za njihovo prehranjevanje. Na DOPPS-u smo spredvideli, da je za ohranjanje tako pomembne populacije sredozemske podvrste vranjeka, ki je uvrščena na Prilogo I Direktive o pticah in jo ščitita tudi Barcelonska in Bernska konvencija, treba poskrbeti v vseh predelih morja, ki so pomembni za njeno preživetje v obdobju gostovanja pri nas. Tako je nastal projekt SIMARINE-NATURA, v okviru katerega so bili pred nami naslednji naravovarstveni izzivi:

- neugoden varstveni status območja
- Zavarovana območja in območja Natura 2000 so pokrivala manj kot 1 % slovenskega morja.
- pomanjkanje znanja o razširjenosti, številčnosti in prehrani sredozemskega vranjeka v slovenskem morju
- Raziskav, ki bi potrjevale pomen slovenskega morja za prehranjevanje sredozemskih vranjekov v pognezditvenem obdobju, v preteklosti ni bilo.
- neusklajeno upravljanje prostora s strani različnih deležnikov
- V slovenskem morju se na majhni površini odvijajo številne dejavnosti, ki vplivajo na morski ekosistem, večina slabša njegovo stanje.
- nizka ozaveščenost javnosti in pomanjkanje znanja
- Večina ljudi slabo pozna mednarodni pomen slovenskega morja za ohranjanje sredozemskega vranjeka in drugih ogroženih vrst ter se ne zaveda ogroženosti tega ranljivega ekosistema.
- potencialna nevarnost izlitja nafte in njenih derivatov v morsko okolje
- V Tržaškem zalivu sta dve mednarodni pristanišči z naraščajočim pomorskim prometom (Koper in Trst). Plovne poti vodijo čez slovensko morje.

Projektno območje

V projektno območje je bil vključen del slovenskega morja znotraj Tržaškega zaliva. Slovensko morje leži v Beneškem zalivu, tj. najbolj severnem delu Jadranskega morja, ki ga razmejuje navidezna črta med rtom Kamenjak v hrvaški Istri in delto reke Pad v Italiji. Celotna površina slovenskega morja meri dobrih 400 km², približno polovica pa leži v plitvem Tržaškem zalivu. Slovenska obala je dolga 47 km in predstavlja 36 % obale Tržaškega zaliva, zračna razdalja med skrajnima točkama slovenske obale pa znaša le 17 km.

Cilji projekta

Glavni cilj projekta SIMARINE-NATURA je znatno izboljšati naravovarstveni status slovenskega morja, ki bo omogočal ohranjanje sredozemskega vranjeka. S tem namenom smo si v okviru projekta zadali naslednje naloge:

- zbrati podatke o razširjenosti, številčnosti in prehrani sredozemskega vranjeka,
- opredeliti in razglasiti morska območja IBA (mednarodno pomembna območja za ptice) in SPA (posebna območja varstva – območja Natura 2000) za sredozemskega vranjeka,
- izdelati priporočila za upravljanje območij SPA (Natura 2000) za sredozemskega vranjeka,
- izdelati načrt ukrepanja ob pojavu zaoljenih ptic in drugih prostoživečih živali v primeru izlivanja nafte in njenih derivatov v morsko okolje,
- seznaniti javnost in izobraziti mlade o naravovarstveni problematiki sredozemskega vranjeka in pomenu slovenskega morja za njegovo ohranjanje,
- okrepiti komunikacijo med lokalnimi deležniki.

Opredelitev območij IBA za sredozemskega vranjeka v slovenskem morju

Opredelitev morskih območij IBA po merilih organizacije BirdLife International

Mednarodno pomembna območja za ptice (IBA) obsegajo življenjska okolja ptic po vsem svetu, ki so njihova pomembna gnezdišča, prehranjevališča, počivališča ali selitvene poti. V okviru programa IBA pod okriljem organizacije BirdLife International potekajo opredeljevanje, spremljanje in upravljanje območij na način, ki zagotavlja dolgoročno ohranitev populacij ptic. V primerjavi s kopnim je bilo morsko okolje z vidika populacij ptic zaradi težko dostopnih in pomanjkljivih podatkov še do nedavnega pomanjkljivo ovrednoteno, zato je del programa IBA posebej posvečen morskim pticam in njihovim habitatom.

Območja IBA za sredozemskega vranjeka v slovenskem morju so bila določena po mednarodno uveljavljenih ornitoloških merilih organizacije BirdLife International. Temeljijo na podatkih DOPPS-a in rezultatih novih ekoloških raziskav, ki so potekale v okviru projekta SIMARINE-NATURA v letih 2011–2014.

Raziskave sredozemskih vranjekov v slovenskem morju

KOLIKO VRANJEKOV PRENOČUJE OB SLOVENSKI OBALI?

S popisi na treh skupinskih prenočiščih na gojiščih školjk pri Debelem rtiču, Strunjanu in Sečoveljskih solinah smo ugotavljali, koliko sredozemskih vranjekov prenočuje ob slovenski obali in kako se njihova številčnost spreminja med letom. V posebni raziskavi smo preučili tudi značilnosti njihovih prenočišč ter čas jutranjih odhodov na prehranjevališča. Ugotovili smo, da vranjeki še zdaleč niso med najbolj zgodnjimi pticami, saj večina prenočišča zapušča šele po 8. uri zjutraj (poleti). Najbolj se navdušujejo nad bojami v barvah njihovega perja (črne, bele), manj nad rdečimi, rumenimi in modrimi, medtem ko pokončno vezane boje zaradi nestabilnosti za usedanje niso primerne.

ŠTEVILO SREDOZEMSKIH VRANJEKOV NA SKUPINSKIH PRENOČIŠČIH OB SLOVENSKI OBALI

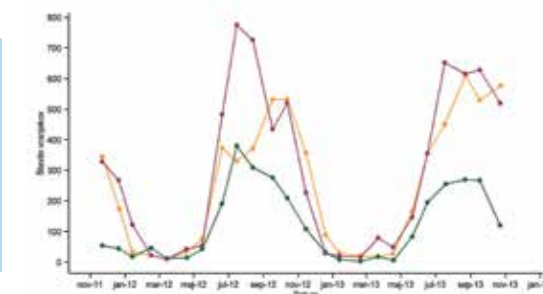

Foto: Urška Koce

Foto: Dare Fekonja

Foto: Urška Koce

Foto: Dare Fekonja

Vranjke smo spremljali na njihovih dnevnih poteh

S pomočjo telemetrije smo ugotavljali značilnosti dnevnih prehranjevalnih območij posameznih vranjekov. Za sledenje smo uporabljali najsodobnejše naprave z GPS-tehnologijo, ki so omogočale natančen zajem lokacij v polurnih presledkih. Ugotovili smo, da se vranjeki med enim dnevom zadržujejo na sorazmerno majhnih območjih, kjer se prehranjujejo, in le redko letajo drugam. Nekateri osebk dnevnih območja prehranjevanja pogosto menjajo, medtem ko so jim drugi zvesti tudi več mesecev ali celo v različnih letih. Podobno velja tudi za njihova prenočišča.

KJE SE V NAŠEM MORJU PREHRANJUJE NAJVEČ VRANJEKOV?

To smo ugotavljali s popisi na morju, ki so potekali enkrat mesečno po 81 km dolgi popisni poti, razdeljeni na krajše odseke. Med vožnjo s čolnom, ki je potoval s stalno hitrostjo, smo poleg sredozemskih vranjekov beležili tudi druge vrste morskih ptic in njihovo vedenje. Ugotovili smo, da se sredozemski vranjeki zadržujejo v znatno višjih gostotah v stran od obale kakor bližje obali.

POLETNA GOSTOTA SREDOZEMSKIH VRANJEKOV NA POPISNI POTI

Foto: Andrej Medved

Foto: Eva Vukelič

Foto: Urška Koce

REZULTATI GPS-TELEMETRIČNE RAZISKAVE

SELITEV VRANJEKOV NA HRVAŠKA GNEZDIŠČA

KAM GREDO VRANJEDI, KO ZAPUSTIJO NAŠE MORJE?

Sredozemski vranjeki ne poznajo državnih meja in med letom obiščejo teritorialne vode dveh ali celo treh držav: Hrvaške, Slovenije in Italije. Konec jeseni se iz Tržaškega zaliva vrnejo na gnezdišča južneje v Jadranu. Zato je ohranjanje njihove populacije v Jadranskem morju skupna odgovornost vseh držav, ki si delimo njihovo življenjsko okolje. To dolžnost nam v okviru Evropske skupnosti nalaga in nas v tem tudi podpira sistem varstva narave Natura 2000.

Ilustracija: Kristina Krhin

VRANJEK ARI

Ari je prvi vranjek v Sloveniji, ki smo mu sledili s pomočjo GPS-telemetrijske naprave. Je pravzaprav mlada samica, ki se je jeseni 2012 zadrževala predvsem v okolici Izole. Počivala in prenočevala je na valobranu izolskega mandrača, od koder je podnevi letela na ribolov do 2 km od obale. Žal je živela le dobrih deset dni po tem, ko ji je bila nameščena GPS-naprava. Nekje v Koprskem zalivu je doživela nesrečo, pri kateri je prišlo do zloma leve noge in močne podplutbe na levem boku. S takšno poškodbo ni bila več zmožna potapljanja in ribolova. Ari, pionirka ptičje GPS-telemetrije v Sloveniji, je ime dobila po junaku iz otroške slikanice »Vranjek Ari in njegovo prvo potovanje«, ki je izšla v okviru projekta SIMARINE-NATURA. Ker je bilo spol ptice mogoče določiti šele, ko je poginila, je dobila moško ime kot vranjek Ari.

Foto: Mirko Kastelic

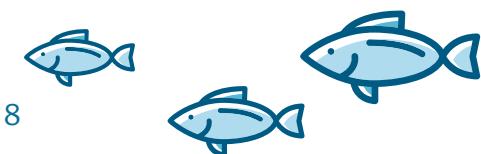
KAJ VRANJEKI JEDO?

Sredozemski vranjeki zaužijejo celoten plen, neprebavljive dele, kot so luske in skeletni ostanki, pa izbljuvajo v obliki sluzastih kepic ali izbljuvkov, ki se primejo na podlago in posušijo. Vsebina izbljuvkov, zlasti slušne koščice (otoliti) in goltni zobje, je dragocena zbirka informacij o vrstah plena in njegovem številu. Na skupinskih prenočiščih pri Debelem rtiču, Strunjanu in Sečovljah smo nabrali 500 izbljuvkov, ki so jih pregledali ihtiologi – strokovnjaki za ribe. Ugotovili so, da se vranjeki prehranjujejo predvsem z vrstami rib, ki za človeško prehrano niso zanimive. Daleč najpomembnejši plen v njihovi prehrani so črni glavači (*Gobius niger*), ki naseljujejo muljasto in peščeno dno celotnega Tržaškega zaliva, v katerem vranjeki najpogosteje plenijo. V tem okolju najdemo tudi alternativne, v prehrani redkejše vrste plena, kot sta volčič (*Serranus hepatus*) in rdeči mečak (*Cepola macrophthalma*). Med vrstami, ki predstavljajo več kot 1 % biomase vranjekovega plena, je tudi mali gavun (*Atherina boyeri*), ki v velikih jatah naseljuje priobalne plitvine do 10 m, kar s pridom izkoriščajo tudi več stoglave skupine vranjekov in galebov.

DRUŽABNO PREHRANJEVANJE

Sredozemski vranjeki se zlasti konec poletja in jeseni združujejo v velike, tudi več kot tristoglave skupine, ki v priobalnih plitvinah družno plenijo jate malih pelagičnih rib, kot so gavuni (*Atherina* sp.). Njihov ulov je odvisen od sodelovanja pri zganjanju ribic na obrežje, od koder se skoraj vsak poskus pobega nazaj v morje za plen slabo konča. Skupinam vranjekov se nemalokrat pridružijo tudi priskledniški galebi, ki sodelujejo le pri pojedini, ne pa tudi pri zganjanju rib.

Če ste opazili skupino vranjekov, ki šteje več kot 10 osebkov, ste vabljeni, da nam podatek posredujete prek spletnega obrazca:
<http://simarine-natura.ptice.si/sodeluj/>.

ČRNI GLAVAČ (*Gobius niger*)

Foto: Borut Mavrič

VOLKEC (*Serranus hepatus*)

Foto: Borut Mavrič

MALI GAVUN (*Atherina boyeri*)

Foto: Yuriy Kvach

VRANJEKOVI IZBLJUVKI

Foto: Urška Koce

SKELETNI OSTANKI RIB

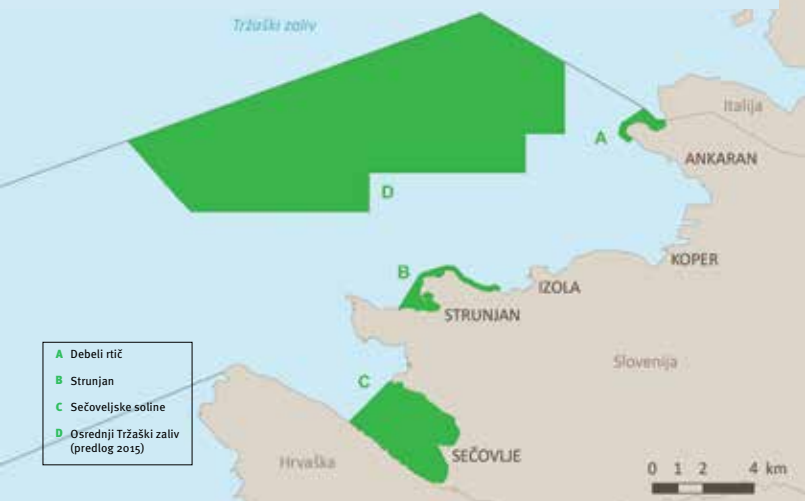

Foto: Borut Mavrič

Foto: Mirko Kastelic

OBMOČJA NATURA 2000 ZA SREDOZEMSKEGA VRANJEKA V SLOVENSLEM MORJU

SPA STRUNJAN

Foto: Tilen Basle

SPA SEČOVELJSKE SOLINE

Foto: Tilen Basle

SPA DEBELI RTIČ

Foto: Tilen Basle

Razglasitev območij SPA (Natura 2000) za sredozemskega vranjeka

Natura 2000 je omrežje območij na ozemlju Evropske unije, ki so jih po določilih Direktive o pticah in Direktive o habitatih razglasile države članice in so namenjena ohranjanju biotske raznovrstnosti. Območja SPA (posebna območja varstva) so določena na osnovi Direktive o pticah. Evropsko sodišče priznava območja IBA kot ustrezen strokovni temelj za razglasitev območij SPA.

Območja skupinskih prenočišč

V času izvajanja projekta SIMARINE-NATURA so bila na osnovi območij IBA, ki so bila določena pred začetkom projekta, razglašena tri morska območja SPA (Natura 2000). Priobalna območja Natura 2000 zajemajo skupinska prenočišča sredozemskih vranjekov na bojah gojišč školjk in skupaj pokrivajo 531 ha morja.

- **SPA Debeli rtič** je v celoti morsko območje s površino 91 ha. Območje je bilo v omrežje Natura 2000 vključeno leta 2013. Sredozemski vranjek je edina varovana vrsta na območju.
- **SPA Strunjan** obsega Strunjanske soline, Stjužo, notranji del Strunjanskega zaliva ter priobalni pas morja okvirne širine 250 m med rtičem Strunjan in rtičem Kane. Morski del zavzema 153 ha (dobrih 80 % SPA-ja). V omrežje Natura 2000 je bilo vključeno leta

MALA ČIGRA (*STERNULA ALBIFRONS*) NAVADNA ČIGRA (*STERNA HIRUNDO*)

Foto: Augustin Povedano

Foto: Darinka Mladenovič

KRIČAVA ČIGRA (*THALASSEUS SANDVICENSIS*)

Foto: Kajetan Kravos

Foto: Eva Vukelič

2013. Poleg sredozemskega vranjeka sta na območju varovani tudi dve drugi vrsti morskih ptic: črnoglavi galeb (*Larus melanocephalus*) in kričava čigra (*Thalasseus sandvicensis*).

- **SPA Sečoveljske soline** pokriva območje Sečoveljskih solin s kanalom sv. Jerneja ter notranji del Piranskega zaliva do rta Seča. Morski del zavzema 287 ha (slabih 30 % SPA-ja). Območje je

bilo v omrežje Natura 2000 vključeno že leta 2004, sredozemski vranjek pa je bil kot varovana vrsta vključen leta 2013. Poleg njega so varovane vrste morskih ptic na območju še polarni slapnik (*Gavia arctica*), rumenonogi (*Larus michahellis*) in črnoglavi galeb (*L. melanocephalus*) ter navadna (*Sterna hirundo*), mala (*Sternula albifrons*) in kričava čigra (*Thalasseus sandvicensis*).

Vrsta	Gnezditvev (št. gnezdečih parov)	Prezimovanje (št. osebkov)	Letovanje (št. osebkov)	Območja Natura 2000
Sredozemski vranjek (<i>Phalacrocorax aristotelis desmarestii</i>)		550	1.500–2.400	Debeli rtič, Strunjan, Sečoveljske soline, Osrednji Tržaški zaliv
Rumenonogi galeb (<i>Larus michahellis</i>)	40–220		15.000–25.000	Sečoveljske soline
Črnoglavi galeb (<i>Larus melanocephalus</i>)			6.000–20.000	Strunjan, Sečoveljske soline
Kričava čigra (<i>Thalasseus sandvicensis</i>)		10–20		Strunjan, Sečoveljske soline
Navadna čigra (<i>Sterna hirundo</i>)	80–165			Škocjanski zatok, Sečoveljske soline
Mala čigra (<i>Sternula albifrons</i>)	20–70			Sečoveljske soline
Polarni slapnik (<i>Gavia arctica</i>)		10–50		Sečoveljske soline

ČRNOGLAVI GALEB (*LARUS MELANOCEPHALUS*) RUMENONOGI GALEB (*LARUS MICHAHELLIS*)

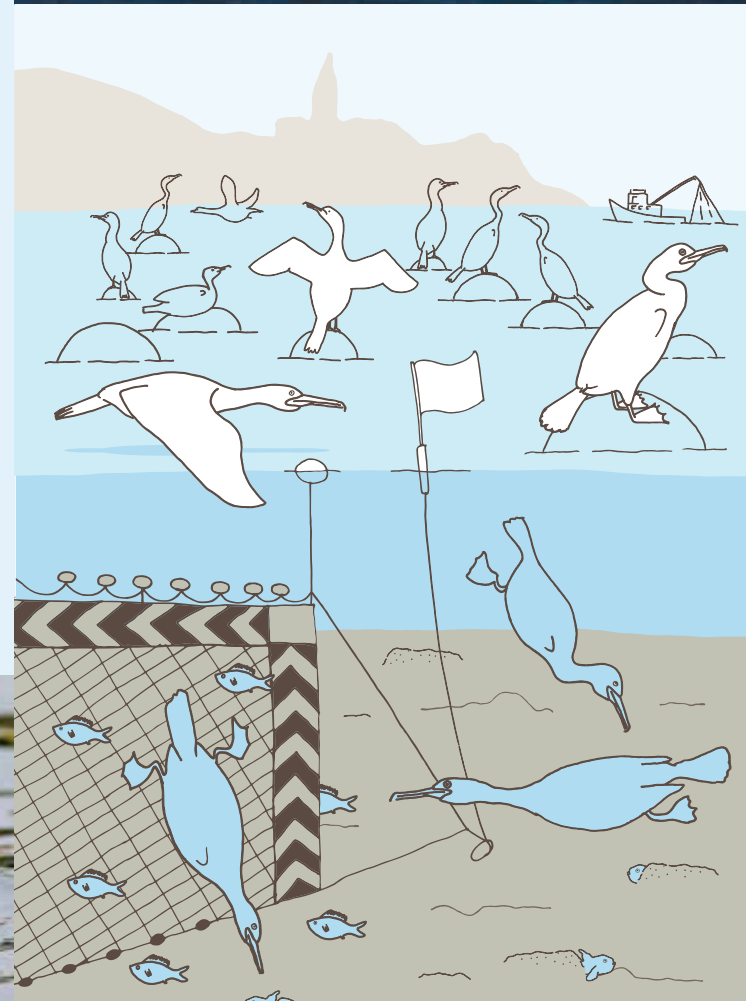
Foto: Kajetan Kravos

Foto: Ivan Esenko

POLARNI SLAPNIK (*GAVIA ARCTICA*)

Foto: Tone Trebar (www.naturephoto-tone.com)

Ilustracija: Polonca Peterca

SPA Osrednji Tržaški zaliv

Območje prehranjevanja

Na osnovi raziskav, ki smo jih opravili v okviru projekta SIMARINE-NATURA, je bilo določeno območje IBA Osrednji Tržaški zaliv, ki ga je potrdil tudi BirdLife International. To območje je ključnega pomena za prehranjevanje sredozemskih vranjekov v slovenskem morju. Območje je v celoti morsko in zajema 7963 ha slovenskega morja. Zavod RS za varstvo narave je predlog za vključitev območja v omrežje Natura 2000 predložil na Ministrstvo za okolje in prostor v letu 2015. Sredozemski vranjek je edina varovana vrsta na območju. V poletnem času se na njem redno prehranjuje 310–400 osebkov, kar predstavlja nekaj več kot 1 % celotne sredozemske populacije.

Priporočila za upravljanje območij Natura 2000 za sredozemskega vranjeka

V okviru projekta SIMARINE-NATURA smo izdelali tudi priporočila za ohranjanje sredozemskih vranjekov na območjih Natura 2000 v slovenskem morju. Podrobno so predstavljena v priročniku Varstvo sredozemskega vranjeka in drugih morskih ptic v slovenskem morju. Da bi ohranili primerne življenjske pogoje za vranjeko v našem morju, jim je treba zagotavljati:

- **DOVOLJ HRANE.** Sredozemski vranjeki lahko utrpijo lakoto zaradi pomanjkanja hrane (rib) na račun prekomernega ribolova in uničevanja habitatov morskega dna.
- **VARNOST.** Sredozemski vranjeki lahko izgubijo življenje zaradi prilova v ribiško opremo, trkov s hitrimi plovili in zaoljenja z nafto ali njenimi derivati.
- **PRIMERNA BIVALIŠČA.** Prenehanje dejavnosti gojenja školjk bi pomenilo izgubo ključnih mest za varno in nemoteno prenočevanje in počivanje. Če bi se to zgodilo, bi bilo treba poskrbeti za nadomestna prenočišča v našem morju.
- **MIR.** Prekomerno vznemirjanje sredozemskih vranjekov lahko povzroči, da zapustijo območja, ki so ključna za njihovo preživetje, kot so prenočišča in prehranjevališča.

Priporočeni ukrepi:

- Ohranjanje dobrega stanja ali izboljšanje stanja habitatov morskega dna.
- Preprečevanje prelova rib, zlasti pridnenih vrst.
- Preprečevanje prilova vranjekov v ribiško opremo.
- Ohranjanje primernih mest za prenočevanje.
- Preprečevanje prekomernih motenj na prenočiščih.
- Zagotavljanje okoljske varnosti na plovni poteh in v pristaniščih.
- Aktivacija načrta ukrepanja ob pojavu zaoljenih ptic v primeru izlitja nafte in njenih derivatov v morško okolje.

Z ukrepi Natura 2000 bo Slovenija varovala sredozemske vranjke, ohranjala njihov življenjski prostor in naravne vire, od katerih so odvisni. S tem bo varovala pomembne dele morskega ekosistema, kot so pridneni habitat in njihove življenjske združbe.

Načrt ukrepanja ob pojavu zaoljenih ptic in drugih prostoživečih živali v primeru razlitja nafte in njenih derivatov v morje

Pravilno ukrepanje ob pojavu zaoljenih ptic in drugih prostoživečih živali rešuje njihova življenja

Načrt ukrepanja ob pojavu zaoljenih ptic in drugih prostoživečih živali je bil izdelan v sodelovanju skupine strokovnjakov iz DOPPS-a, Uprave RS za zaščito in reševanje, Agencije RS za okolje, Uprave RS za pomorstvo, Luke Koper, Veterinarske ambulante Koper in Univerze na Primorskem. Je izjemnega pomena za blaženje posledic, ki jih utrpijo ptice in druge prostoživeče živali ob nesrečah, pri katerih pride

do razlitja nafte in njenih derivatov v morško in priobalno okolje. Glavni cilj načrta je pravilno ukrepanje ob reševanju zaoljenih prostoživečih živali, ki lahko znatno poveča verjetnost njihovega preživetja. Aktivira se v skladu z državnim Načrtom zaščite in reševanja ob nesreči na morju. S tem je ob nesrečah na morju zagotovljena interventna rehabilitacija prizadetih morskih ptic, kar pomembno dopolnjuje ukrepe za ohranjanje populacij varovanih vrst ptic na območjih Natura 2000, ki se bodo izvajali v okviru Operativnega programa upravljanja območij Natura 2000 v Sloveniji.

Foto: arhiv DOPPS

Foto: Bia Rakar

Foto: Bia Rakar

Foto: Tomaž Remzgar

Foto: Tomaž Remzgar

Foto: Bia Rakar

Foto: Bia Rakar

Ozaveščanje javnosti in izobraževanje

Izobraževalne dejavnosti

Veliko pozornosti smo namenili izobraževanju mladih. V učilnicah in na prostem so spoznavali sredozemskega vranjeka in druge morske ptice ter celoten morski ekosistem. Organizirali smo mladinski ornitološki tabor, številna predavanja in vodene izlete za osnovno- in srednješolce ter predavanja za univerzitetne študente.

Razstave

S Prirodoslovnim muzejem Slovenije smo v letu 2014 sodelovali pri postavitvi razstave z naslovom »Sredozemski vranjek in varstvo slovenskega morja«, ki je v Biološki vitrini četrletja gostovala kar eno leto, ogledalo pa si jo je skoraj 25000 obiskovalcev muzeja. Na razstavi se je neprenehoma predvajal kratki dokumentarni film o sredozemskem vranjeku, mladi obiskovalci pa so prejeli tudi slikanico in pobarvanke o vranjeku Ariju.

Po končani razstavi v muzeju smo vsebino razstave prenesli na stoječe panoje, ki bodo kot potujoča razstava širili znanje in zavest o naravnem bogastvu in potrebi po zaščiti našega morja med ljudi iz vseh regij Slovenije še dolgo po zaključku projekta.

Foto: Remi Jouan

Foto: arhiv DOPPS

Foto: Ciril Mlinar Cic

PROJEKT SIMARINE-NATURA V MEDIJIH

Ves čas poteka projekta smo skrbeli tudi za to, da se je glas o sredozemskem vranjaku in varstvu slovenskega morja širil tudi preko različnih medijev. TV in radijske prispevke, časopisne članke, prispevke v strokovnih revijah in druge objave v medijih si lahko ogledate na spletni strani:

<http://simarine-natura.ptice.si/galerija/objave-v-medijih>.

Promocija v Krajinskem parku Strunjan

Pri promociji projekta smo tesno sodelovali s Krajinskim parkom Strunjan, ki je tudi pridružen upravičenec v projektu SIMARINE-NATURA. Uslužbenci parka so v sodelovanju s sodelavci iz Krajinskega parka Sečoveljske soline izvedli več predavanj za javnost, predstavitev na vodenjih po parku in sejmih, objavili prispevke v tiskanih in spletnih medijih, oddajah na radiu in televiziji, informacije pa so širili tudi z množično distribucijo projektnih publikacij. Ob ureditvi novega središča za obiskovalce so vsebine o sredozemskem vranjaku vključili tudi v stalno razstavo o krajinskem parku.

Foto: arhiv Krajinskega parka Strunjan

Foto: arhiv Krajinskega parka Strunjan

Foto: arhiv Krajinskega parka Strunjan

Foto: Bojana Lipej

Foto: Bojana Lipej

Foto: Bojana Lipej

Foto: Urška Koče

Krepitev mreže deležnikov

Delavnice za deležnike

Povezovanje različnih uporabnikov in upravljavcev morskoga prostora je ključnega pomena za usklajevanje naravovarstvenih ciljev in družbeno-ekonomskih interesov v morskem okolju. S tem namenom smo organizirali štiri delavnice za deležnike, na katerih smo predstavili namen projekta SIMARINE-NATURA, rezultate raziskav o sredozemskem vranjaku in predlog novega območja SPA Osrednji Tržaški zaliv. Dve delavnici sta bili še posebej posvečeni razpravi o dejavnostih na območjih Natura 2000 za vranjeka in njihovem medsebojnem vplivanju, kar je znatno prispevalo h kakovosti priporočil za upravljanje teh območij. Na delavnicah smo se srečevali naravovarstveniki, raziskovalci, državni in lokalni odločevalci, lastniki školjčičišč, ribiči in svetovalci za ribištvo, strokovnjaki s področja pomorstva ter predstavniki pomorskih gospodarskih panog.

Mreženje

- sodelovanje v delovni skupini za varstvo morskih ptic pri BirdLife International (BirdLife International Marine Task Force) (od leta 2011 naprej)
- usposabljanje za določitev morskih območij IBA pri portugalskem BirdLife partnerju SPEA (Lizbona, 19.–20. 12. 2012)
- udeležba na delavnici o GPS-telemetriji (ECOTONE Telemetry workshop) (Wierzba, 5.–9. 4. 2013)
- udeležba na mednarodni konferenci o biotski raznovrstnosti v Sredozemlju (Biodiversity in the Mediterranean basin) (Koper, 11.–13. 3. 2015)
- udeležba na srečanju morske platforme LIFE (LIFE Marine platform meeting) (Madrid, 26.–27. 3. 2015)
- udeležba na mednarodni konferenci o varstveni biologiji (Conservation biology Workshop) (Koper, 17.–19. 6. 2015)
- sodelovanje pri izvedbi dveh usposabljanj prostovoljcev za pomoč pri reševanju zaoljenih ptic in drugih prostoživečih živali (projekta POSOW in HAZDR) (Sežana, 21.–23. 11. 2013 in Piran, 25.–26. 5. 2015)
- udeležba na mednarodni delavnici o varstvu morskih ptic v Sredozemlju (Protecting seabirds in the Mediterranean) (Malta, 23.–25. 11. 2015)
- sodelovanje v delovni skupini za pripravo Operativnega programa ESPR 2014–2020 (2013–2014)
- sodelovanje na posvetih o Načrtu upravljanja morskoga okolja (2012–2015)

Po koncu projekta

V okviru projekta SIMARINE-NATURA so bili postavljeni pravni temelji za varstvo sredozemskega vranjeka, ki pa mu sami po sebi še ne zagotavljajo svetle prihodnosti. Slovenija bo zanjo morala poskrbeti z ukrepi, s katerimi bo upravljala dejavnosti na območjih Natura 2000 tako, da bodo omogočale dobre življenjske pogoje za vranjeko. Krovni državni dokument, v katerem so opredeljeni varstveni cilji in ukrepi za vranjeka na območjih Natura 2000, je Operativni program upravljanja območij Natura 2000 v Sloveniji 2015–2020 (PUN2000), del ukrepov pa pokrivajo tudi Načrt upravljanja morskega okolja, Načrt upravljanja voda in Operativni program Evropskega sklada za pomorstvo in ribištvo 2014–2020.

V DOPPS-u bomo skladno s svojim poslanstvom varovanja ptic in njihovih življenjskih okolij še naprej prispevali tudi k dobiti sredozemskega vranjeka in morskega okolja. Naše prioritete na tem področju so: preučitev medsebojnega vplivanja sredozemskega vranjeka in drugih morskih ptic ter ribolovne dejavnosti, sodelovanje pri načrtovanju varstvenih dejavnosti s sosednjimi jadranskimi državami in našo krovno organizacijo BirdLife International ter nadaljnja promocija varstva morskih ptic in celotnega morskega ekosistema v Sloveniji in širše v Tržaškem zalivu.

Spremljajte nas na spletni strani <http://simarine-natura.ptice.si>.

Zahvala sodelujočim

PRIDRUŽENI UPRAVIČENCI

Ministrstvo za okolje in prostor*, Krajinski park Strunjan*

SOFINANCERJI

Luka Koper, d. d.*, Mestna občina Koper*, Občina Izola*, Občina Piran*

PODPORNIKI

Agencija RS za okolje – Regionalna pisarna Koper*, BirdLife International, Krajinski park Sečoveljske soline*, SPEA – BirdLife Portugalska, Uprava RS za pomorstvo*, Uprava RS za zaščito in reševanje*, Zavod RS za varstvo narave – Centralna enota, Zavod RS za varstvo narave – Območna enota Piran*

UDELEŽENCI POSVETOV

Označeni z *, Kmetijsko gozdarska zbornica – Ribiška pisarna, Komunala Koper d. o. o., Morigenos, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano – Sektor za lovstvo in ribištvo, Morska biološka postaja Piran, Zavod za ribištvo Slovenije, predstavniki gojiteljev školjk, predstavniki ribičev

IZOBRAŽEVALNE USTANOVE IN MUZEJI

OŠ Prade, OŠ Antona Ukmarja Koper, OŠ Ivana Babiča – Jagra Marezige, OŠ Lucija, OŠ Lucija – Podružnična šola Strunjan, OŠ Ivana Cankarja Trbovlje, OŠ Šmartno na Pohorju, OŠ Sveta Trojica v Slovenskih Goricah, OŠ Zalog Ljubljana, OŠ Mala Nedelja, OŠ Jožeta Krajca Rakek, OŠ Jela Janežiča Škofja Loka, OŠ Slivnica pri Celju, OŠ Šmarje, OŠ Šmartno v Tuhinju, OŠ Bršljin Novo mesto, OŠ Toneta Šraja Aljoše, CŠOD – Dom Burja, Gimnazija Piran, Gimnazija Koper, Ginnasio Antonio Sema Pirano, Gimnazija Vič, Biotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani, Fakulteta za naravoslovje in matematiko Univerze v Mariboru, Fakulteta za matematiko, naravoslovje in informacijske tehnologije Univerze na Primorskem, Università degli studi di Trieste, Prirodoslovni muzej Slovenije

Projektne publikacije in produkcija

Kratki dokumentarni film o sredozemskem vranjeku in projektu SIMARINE-NATURA, v produkciji EKOFILM.ORG (režiser Gregor Šubic), je na ogled na spletni strani projekta: <http://simarine-natura.ptice.si>.

ZUNANJI SODELAVCI

Ana Dolenc, Primož Bajec (URSP), Srečko Bogatec (URSZR), mag. Zvezdan Božič (URSZR), Anka Doblekar, Dare Fekonja (PMS), Mojca Jernejc Kodrič (PMS), mag. Martina Kačičnik Jančar (ZRSVN), Bojan Marčeta (ZZRS), dr. Borut Mavrič (NIB-MBP), Nace Mihelič, Daniela Milotti Bertoni, dr. Lovrenc Lipej (NIB-MBP), Peter Maričič (UP in Vet. amb. KP), Polonca Peterca, Mojca Pipan, Anja Pitamic, Darja Pretnar, Zorka Sotlar (ARSO), Domen Stanič, Iztok Škornik (KPSS), Peter Škrlep (Primer d. o. o.), Gregor Šubic, dr. Davorin Tome (NIB), dr. Al Vrezec (PMS in NIB), Matjaž Žetko (ARSO)

SOUSTVARJALCI DOKUMENTARNEGA FILMA

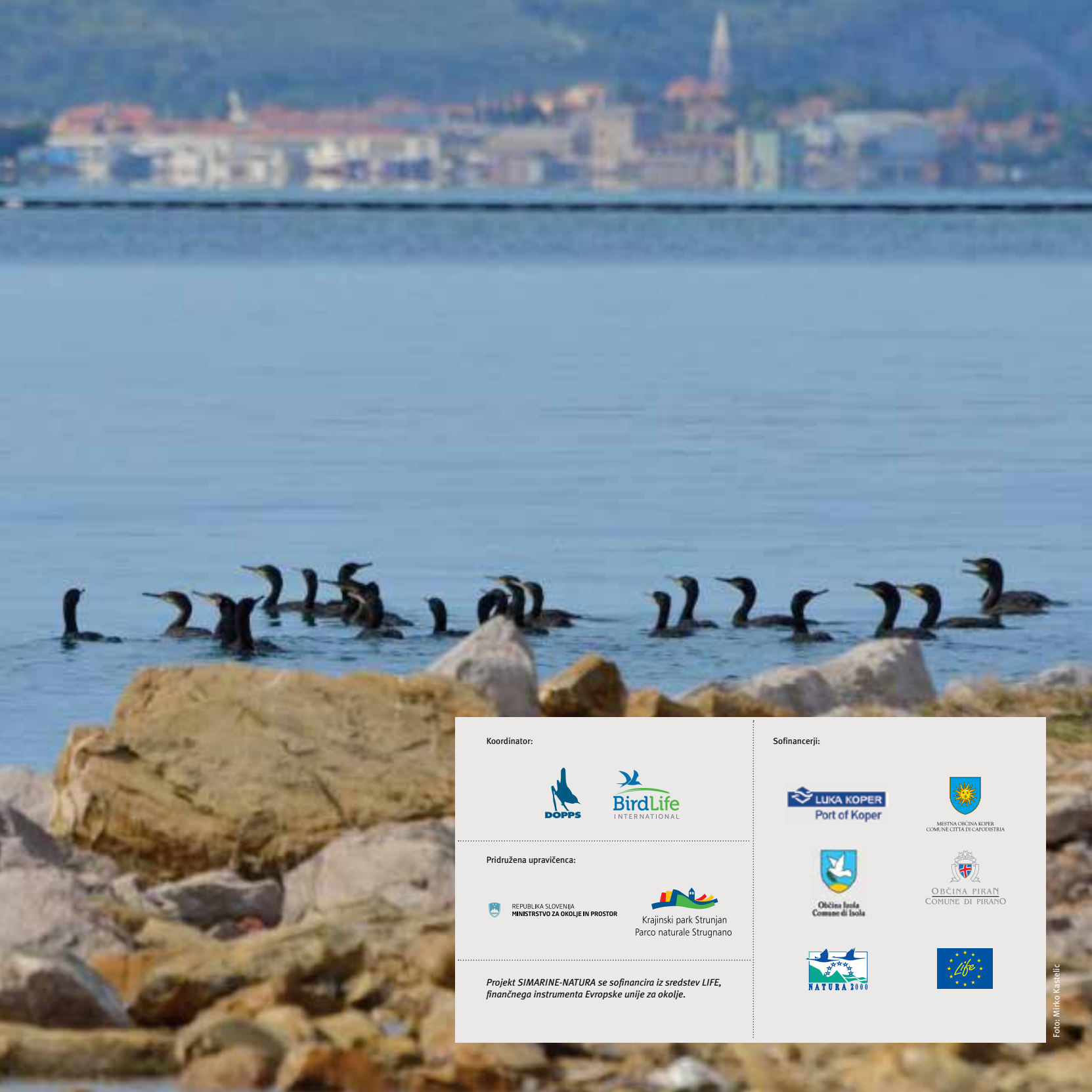
Navedeni v odjavni špici filma

FOTOGRAFI IN ILUSTRATORJI

Tilen Basle, Vlado Bernetič, Stefan Berndtsson, Jiří Bohdal, Dejan Bordjan, Ivan Budinski, M. Buschmann, Aris Christidis, Marco Colombo, Dick Daniels, Ivan Esenko, Dare Fekonja, Brian Gatwicke, Tilen Genov, Stefano Guerrieri, Ana Hace, Luc Hoogenstein, Brocken Inaglory, Remi Jouan, Mirko Kastelic, Anže Kacin, Mirko Kastelic, Brina Knez, Urška Koce, Polona Kotnjek, Simon Kovačič, Kajetan Kravos, Matija Križnar, Yuriy Kvach, Bojana Lipej, Tihomir Makovec, Borut Mavrič, Shawn McCready, Andrej Medved, Tomaž Mihelič, Darinka Mladenovič, Ciril Mlinar Cic, Luka Novak, Bryllie Christopher Oxley, Hernán Piñera, Miha Podlogar, Augustin Povedano, Dejan Putrle, Bia Rakar, Graham Robertson, Borut Rubinič, Matthias Schnellmann, Boštjan Surina, Bojan Škerjanc, Iztok Škornik, Gregor Šubic, Davorin Tome, Brian Tomlinson, Tone Trebar, Andreas Trepte, Tomi Trilar, Duša Vadnjal, Milan Vogrin, Eva Vukelič

Kristina Krhin, Vladimir Leben, Polonca Peterca (ilustracije)

SODELAVCI DOPPS-A

Koordinator:

Sofinancerji:

MESTNA OBČINA KOPER
COMUNE CITTA' DI CAPODISTRIA

Pridružena upravičenca:

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR

Krajinski park Strunjan
Parco naturale Strugnano

Občina Isola
Comune di Isola

OBČINA PIRANO
COMUNE DI PIRANO

Projekt SIMARINE-NATURA se sofinancira iz sredstev LIFE,
finančnega instrumenta Evropske unije za okolje.